



ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA

INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE

„Gheorghe Șincai”

540074, Târgu Mureș, str. Al. Papiu Ilarian, nr.10A, tel/fax: 0265.260238,

e-mail: secretariat.icsumures@acad-cj.ro

PROIECT DE CERCETARE 2026

Proiect 2026: *Elita transilvană și curentele extremiste din perioada interbelică*

Resursa umană

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș are un număr de 8 cercetători cu normă întreaga și 4 cu ½ de normă, din care 11 au doctoratul în istorie și 1 în filologie. Selecționați și promovați în conformitate cu strategiile de cercetare ale Institutului, cercetătorii s-au consacrat ca specialiști în domenii precum: Istoria elitelor intelectuale din Transilvania și nașterea națiunii moderne (**Cornel Sigmirean**); Istoria bisericii și a vieții religioase (**Corina Teodor**); Societate și economie în Transilvania secolului al XVII-lea (**Simon Zsolt**); Discursul identitar în spațiul transilvan (**Marian Zăloagă**); Biserică și stat în perioada interbelică și în regimul comunist (**Anca Șincan**); Geografii simbolice: literatura română între tradiționalism și modernism (**Iulian Boldea**); Studii de arie: România în contextul relațiilor internaționale din Europa Centrală și de Sud-Est (**Maria Costea**); Ideologia dreptei, religie cotidiană și istorie socială în Biserica Ortodoxă Română în prima jumătate a secolului al XX-lea (**Ionuț Biliuță**); Memoria captivă: elite și cultură în regimurile totalitare; (**Narcis-Mihai Martiniuc**); Ideologia populismului în peisajul politic al secolului XX. Cazul României (**Corina Hațegan**); Administrarea trecutului și nașterea miturilor naționale din perioada interbelică (**Truța Ferencz József**); Biserică și cultură: români și secui în sec. XVIII-XX (**Tatiana Scurtu**).

Atât prin discursul istoriografic, cât și prin metodele de cercetare aplicate, dar mai ales prin actualitatea temelor abordate, cercetătorii Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș reprezintă un colectiv valoros, capabil să realizeze cercetări de anvergură, să participe la proiecte majore de cercetare științifică promovate de Academia Română și de alte instituții publice, naționale și internaționale.

Argument

Proiectul *Elita transilvană și curentele extremiste din perioada interbelică* reprezintă un capitol din proiectul de cercetare a ICSU „Gheorghe Șincai” pentru perioada 2024-2027: *Elita transilvană: de la Unire la Regimul comunist (1919-1948)*.

Elita transilvană de după 1918 nu reprezintă un corpus unitar, cum de altfel nu există nici un concept unic al Transilvaniei, ea fiind formată din grupuri specifice, diferențiate de apartenența

etnică, religioasă, socială, economică și ideologică. Proiectul de față își propune să urmărească prin conceptul teoretic al elitei modul în care „Transilvania” a fost integrată în noua geografie a statului național, prin felul în care elitele sale s-au adaptat la noile contexte geografice, economice, religioase și ideologice de-a lungul secolului XX. Istoria regiunii poate fi „citită” prin modul în care elitele sale au subscris la diversele proiecte de modernizare care au inclus Transilvania în statul național. Particularitățile spațiului transilvan la nivel intelectual și etnic au determinat apariția unei elite culturale, birocratice și naționale cu vădite particularități și comportamente sociale diferite, atât la nivel imperial, cât și ulterior în Romania Mare și în regimul comunist. Relația dintre adaptare, conversie profesional-intelectuală, supraviețuire prin compromis ideologic sau prin reeducare carcerală, în regimul comunist, trebuie coroborată la nivelul identitar al elitelor transilvane atât cu apariția a noi limbaje ale cunoașterii după 1918, respectiv 1947, cât și cu analiza comparativă a evoluției percepției de la noul centru politic asupra particularismului cultural al spațiului transilvan în ansamblul său, cu o puternică moștenire culturală specifică Europei Centrale.

Premise

În ultimii ani a devenit tot mai evident că majoritatea teoreticienilor nu înțeleg natura schimbărilor, a „revoluțiilor” care ne marchează timpul. Fascismul, de exemplu, invocat ca un concept generic, este rar definit convingător, dar este folosit în efortul de a înțelege marile provocări sociale, culturale și politice de astăzi. Două comisii însărcinate de Parlamentul european cu investigarea modului de recrutare și succesele unor mișcări extremiste au sintetizat concluziile în aspecte care țin de emigrație, de violența asupra elevilor evrei, violența de la meciurile de fotbal etc. În concluzie, fascismul este definit din perspectiva „violentei antievreiești” și de „vandalismul rasial”. Așa s-a întâmplat și la noi cu definirea mișcării legionare, asociată cu „revoluția națiunilor sărace”, ca mișcare mobilizatoare de masă a naționalismului reactiv care căuta să elibereze comunitățile subdezvoltate economic, afectate de monopolizarea industriei și comerțului de către evrei. Prin urmare, Legiunea era identificată cu o mișcare capabilă să apere poporul român de starea de inferioritate internațională, condamnat să fie permanent o colonie a străinilor. Dar, studiile mai recente oferă o imagine mult mai complexă asupra mișcării legionare. Fascismul românesc a fost din multe puncte de vedere unic. În primul rând, liderii legionari au apelat la virtuțile vieții rurale și la misticismul religios pentru a oferi națiunii forță renovatoare. Conform intelectualilor Legiunii, virtuțile tradiționale și devotamentul absolut față de Dumnezeu și de Isus Cristos aveau să aducă României „stimă și putere”. Forțele nevăzute aveau să asigure românilor protecție și îi vor ajuta să învingă răul. Căpitanul în multe intervenții vorbea de inspirația religioasă. El dorea în primul rând o „Românie mare și puternică social, economic sau politic” printr-o salvare religioasă. În al doilea rând, era convins că oamenii se vor salva fără industrie și performanțe economice, prin castitate și sărăcie pentru a face față tentațiilor. Legionarii nu aveau nici o strategie, nici un program. Teoreticienii legiunii vorbeau despre crearea națiunii române ca un produs al mileniilor de luptă, de conflicte etnice și persecuții religioase. Spre sfârșitul anilor '30 au apărut vagi programe economice. Dar ceea ce deosebea mișcarea legionară de fascismul italian, de exemplu, era antisemitismul, legionarii considerând că principalii vinovați de toate relele din lume erau evreii. În fond,

antisemitismul și dogmatismul religios erau principalele elemente care separau mișcarea lui Codreanu de fascismul italian.

Conținut științific

În virtutea acestor premise teoretice, Proiectul *Elita transilvană și curentele extremiste din perioada interbelică* își propune reconstituirea modului de raportare a elitelor din Transilvania interbelică la fenomenul extremismului de dreapta. Avem în vedere, în primul rând, elita locală, preoți, învățători, profesori, avocați. Potrivit sociologiei elitelor, personalitățile locale reprezintă *elita purtătoare de valori*, grupul care prin opera publică a reprezentat valorilor tradiționale, care a asigurat funcționalitatea morală a societății. Cercetarea va avea drept criteriu de selecție oamenii care prin cultură, prin prestigiu, prin pregătirea universitară, prin carieră, prin implicarea în proiecte de culturalizare, ca membri în ASTRA, sau în asociații culturale sau profesionale, care au fost activi în presă și în proiectele naționale s-au detașat ca lideri în comunitate. Având în vedere complexitatea vieții culturale și politice transilvane, cu identități naționale multiple, români, unguri germani, proiectul are în vedere o cercetare comparată, atât a modului de manifestare a mișcărilor de extremă dreaptă la români, cât și la germani și maghiari.

Transilvania a fost un spațiu în care s-au intersectat mai multe mișcări extremiste. În rândul ungarilor era influentă Mișcarea „Crucea cu Săgeți”, caracterizată printr-un naționalism extrem și prin anticomunism și antisemitism, legitimându-se printr-un darwinism social prost înțeles. Prin liderul mișcării Szalási Ferenc se preconiza întoarcerea în patria mamă a ungarilor aflați în lumea întregă și întărirea elementului etnic maghiar. Mai era și organizația „Crucea cu coase”, care reflecta ideile populismului țărănesc, fiind ostilă orașelor. În România interbelică s-au manifesta și influențe dinspre nazismul german, dar nu a existat o mișcare politică oficială germană; ideile sale au influențat profund extrema dreaptă românească, în special Mișcarea Legionară.

Pentru concretizarea Proiectului avem în vedere următoarele subiecte: originile antisemitismului, biserica și mișcările extremiste de dreapta, naționalismul, adepții Partidului Național Creștin, școli, universități și universitari în sialul mișcărilor extremei drepte, organizații revizioniste, nazismul și comunitatea germană din Transilvania, adepți, programe, presa ca tribună a ideologiilor interbelice, personalități emblematice ostile legionarismului: discurs, atitudini, și supraviețuirea ideologiei în regimul comunist. Pentru o imagine corectă a perioadei interbelice, istoriografia română a demonstrat că, în cea mai mare parte, că elita românească a fost ostilă curentelor extremiste. La Universitatea din Cluj, majoritatea corpului profesoral era liberal, cu un număr de 30 de aderenți, 17 erau din PNȚ, partidul care continua tradiția națională a Ardealului, și 8 din Partidul Național Creștin, prin intelectualii apropiați de Goga, unii dintre ei fiind membri ai guvernului Goga, cum au fost Ioan Lupaș și Silviu Dragomir. Prin componența lui, în mod paradoxal, guvernul Goga a fost cel mai intelectual guvern din perioada interbelică.

Metodologia cercetării și valorificarea cercetării științifice

Cercetarea se va concretiza prin:

- Elaborarea unui volum colectiv cu titlul *Profilul ideologic al elitei transilvane*, în care să se valorifice rezultatele din cercetarea arhivelor, a presei din perioada interbelică și a lucrărilor de

specialiate apărute în țară și în istoriografia din Vest. Se vor consulta dicționare, monografiile de personalități, monografiile de istorie locală și națională, surse aflate în online, dosare personale aflate la Arhivele naționale, circa 1500, o parte dintre ele înregistrate la arhivele județene, cum sunt cele de la Arhivele Județene Cluj, arhivele CNSAS și documentele publicate, cum este *Dicționarul celor 2 265 de persoane din evidențele Securității*.

- Pregătirea volumului *Biografia elitelor transilvane din perioada interbelică*, în care să fie evaluat nivelul de pregătire, studiile universitare, doctoratul, universitățile frecventate din Europa, destinul profesional după 1918, performanțe, opțiuni culturale și politice, mesianismul național etc; în final, eșecul elitei interbelice prin instaurarea regimului comunist.

Pentru a răspunde cerințelor actuale de cercetare, de diseminare a rezultatelor, proiectul își propune realizarea unei baze de date accesibile gratuit publicului larg, elevilor/studentilor și specialiștilor, istoricilor. Motoare de căutare aplicate cu termeni specifici vor face ca baza de date să poată oferi rezultate cât mai largi celor ce o vor folosi; Publicarea volumului în open-source e-book dar și sub formă tipărită; Rezultatele cercetării vor fi valorificate și în articole publicate în reviste și cărți indexate; Prezentări la conferințe, prelegeri și interviuri (prezență fizică, audio, video în podcast-uri, promovarea contribuțiilor); Prin Podcast-uri (ca invitat, având cunoștințe relevante subiectelor proiectului); Printr-o prezență crescută online: rețele sociale – pagină de Facebook, conturi pe Instagram și Twitter, încurajarea membrilor să distribuie noutăți și contribuțiile acestora pe conturile proprii de rețele sociale și în profilurile lor academice, inclusiv Academia.edu, ResearchGate; un site web cu o Pagină Principală ce prezintă proiectul și scopurile sale principale, link-uri și resurse descărcabile, pagini de profil ale membrilor cu linkuri la toate conturile și identificările relevante, inclusiv BrainMap, ORCID, Google Scholar, conturi de rețele sociale

Temele cercetărilor în proiect:

Cornel Sigmirean, *Biografii ale elitelor transilvane din perioada interbelică*;

Marian Zăloaga, *Alfred Csallner în vizorul organelor Siguraței din România interbelic*;

Iulian Boldea, *Scriitori ardeleni în perioada interbelică și mișcarea legionară*;

Corina Teodor, *Protopopul Ilie Dăianu, în atmosfera politică și culturală din Clujul interbelic*;

Corina Hațegan, *Presa locală și discursul antifascist în primii ani postbelici*;

Anca Șinca, *Supraviețuirea extremei drepte în comunism*;

Simon Zsolt, *Intelectualii maghiari și provocările ideologiilor extremiste*;

Narcis Mihai Martiniuc, *Conexiuni între exilul greco-catolic și mișcarea legionară: monseniorii Aloisie Tăutu (Roma) și Ioan Dan (Argentina)*;

Maria Costea, *Mișcarea Legionară sub lupa diplomației belgiene*;

Ionuț Biliuță, *Originile religioase ale extremismului de dreapta autohton în context transilvan*;

Truța Ferencz József, *De la competiție la epurarea simbolică: legionarii, evreii și sportul*;
Tatiana Scurtu, *Politică și istorie: Elitele românești din județele Ciuc, Odorhei și Trei Scaune în România Mare (1918-1940)*.

Bibliografie

1. Albright, Madelein, *Fascismul-un avertisment*, Editura RAO, București, 2018
2. Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 2006
3. Boia, Lucian, *Capcanele istoriei: elita intelectuală românească între anii 1930 și 1950*, București, Humanitas, 2016
4. Ciucanu, Corneliu, *Dreapta politică românească. Politică și ideologie*, Editura Mica Valahie, București, 2009
5. Coenen-Hunter, Jacques, *Sociologia elitelor*, Iași, Editura Polirom, 2007;
6. Comănescu, Petre, *Jurnal 1931-1937*, Iași, Institutul European, 1994
7. Crampton, R.J., *Europa răsăriteană în secolul al XX-lea...și după*, Editura Curtea Veche, București, 2002
8. Deletant, Dennis, *România 1916-1941. O istorie Politică*, Humanitas, București, 2024
9. Eliade, Mircea, *Memorii (1907-1960)*, Humanitas, București, 1997
10. Filipovici, Anca, Gidó, Attila, *Trecutul prezent. Evreii din România: istorie, memorie, reprezentare*, Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2018
11. Gellner, Ernest, *Națiuni și naționalism*, Editura Antet, București, 1994
12. Griffin, Roger, *Modernism and Fascism. The Sense of Beginning under Mussolini and Hitler*, Pelgrave Macmillan, Basingstoke, 2007
13. Hermet, Guy, *Sociologia populismului*, Editura Artemis, București, 2007
14. Hitchins, Keith, *Scurtă istorie a României*, Editura Polirom, București, 2015
15. Hitchins, Keith, *România 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 2016
16. James, A. Gregor, *Fețele lui Ianus. Marxism și Fascism în sec. XX*, Editura Univers, București, 2002
17. Judt, Tony, *Reflecții asupra unui secol xx uitat. Reevaluări*, Editura Polirom, Iași, 2011
18. Lucian, Predescu, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc, oameni și înfăptuiri*, Cugetarea Georgescu-Delafras, București, 1940
19. Nolte, Ernst, *Three face of Fascism: Action Française, Italian Fascism, National Socialism*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1965
20. Rosenberg, Alfred, *Jurnal 1934-1944*, Editura Curtea Veche, București, 2017
21. Solonari, Vladimir, *Purificarea Națiunii. Dislocări forțate de populație și epurări etnice în România lui Antonescu, 1940-1944*, Editura Polirom, Iași, 2015
22. Weber, Eugen, *Dreapta românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999

Revista

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” are ca principală publicație științifică *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”*. Fondat în anul 1998, *Anuarul* s-a impus ca o revistă de valoare în seria de publicații a Academiei Române. Consiliul Științific al revistei reunește oameni de știință de mare prestigiu, David Espey, Ioan Aurel Pop, Ioan Bolovan, Ioan Pop, Gheorghe Cojocaru, Szögi László ș.a.

Ținuta științifică a revistei este certificată de înscrierea publicației în CEOL, EBSCO și ERIH PLUS.

Altfel, în conformitate cu standardele de acreditare ERIH PLUS, ne propunem să asigurăm frecvența apariției, să respectăm convențiile editoriale internaționale cu privire la datele informatizate, la modul de prezentare a rezumatelor, a informațiilor bibliografice și a referințelor citate, informația completă privind apartenența academică a tuturor autorilor. Titlurile articolelor, rezumatele, cuvintele-cheie să fie traduse conform cerințelor. De altfel, în ultimii 15 ani în apariția *Anuarului* s-a asigurat existența referințelor, o indicație importantă privind standardele de performanță. În primul rând, s-a ținut cont de calitatea conținutului, avându-se în vedere faptul că experții ERIH PLUS analizează valoarea studiilor publicate. De asemenea, s-a urmărit ca toate studiile să fie însoțite de un aparat critic complet și să respecte criteriile științifice de apreciere a lucrărilor academice.

Pentru impunerea revistei în viața științifică, ne propunem, așa cum am procedat și până acuma, editarea de numere tematice, promovând subiectele de cercetare care pot contribui la crearea unei identități aparte, care să individualizeze *Anuarul*, ca publicație științifică, și care să ne reprezinte ca institut.

Vom invita să publice în *Anuar* cercetători și cadre didactice universitare de prestigiu, din țară și străinătate, capabili să impună revista în atenția lumii științifice, a specialiștilor.

Tg. Mureș
03.02.2026

Director
Prof. univ. dr. Cornel Sigmirean